

MARZENA RUDNICKA
ALEKSANDER SURDEJ

*GOSPODARKA
SENIORALNA
NOWY SEKTOR
GOSPODARKI
NARODOWEJ
W POLSCE*

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

GOSPODARKA SENIORALNA. NOWY SEKTOR GOSPODARKI NARODOWEJ W POLSCE

**Marzena Rudnicka
Aleksander Surdej**

Warszawa 2013

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Gospodarka senioralna. Nowy sektor gospodarki narodowej w Polsce.

Raport Centrum im. Adama Smitha.

Publikacja jest fragmentem opracowania wykonanego w ramach projektu
„Depopulacja - czas na zmiany na opolskim rynku pracy”.

Copyright © Centrum im. Adama Smitha - Pierwszy Niezależny Instytut w Polsce, 2013

Wydawca
Centrum im. Adama Smitha
ul. Bednarska 16, 00-321 Warszawa
tel.: 22 - 8284707
e-mail: 1989@smith.pl

Korekta
Bogusława Jędrasik

Skład „Radon”
Radosław Kierełowicz vel Kieryłowicz

ISBN 978-83-86885-90-9

90000 >

9 788386 885909

Jak zmienić kryzys demograficzny w nowy biznes dla Polski?

Kryzys demograficzny w Europie może być szansą na stworzenie w Polsce nowego rodzaju biznesu związanego z usługami opiekuńczymi dla seniorów.

Polska w nowej gałęzi gospodarki zwanej „silver economy” może uzyskać przewagę konkurencyjną ze względu na atrakcyjność cenową przy wysokim poziomie kwalifikacji personelu medycznego i opiekuńczego.

Problemów starzejącego się społeczeństwa, jak pokazują światowe doświadczenia, nie da się efektywnie zrealizować zmasowaną interwencją administracji i olbrzymimi środkami publicznymi.

Proponowane przez ekspertów Centrum im. Adama Smitha rozwiązania wynikają z naturalnej odpowiedzi rynku na rosnące potrzeby społeczeństwa w zakresie usług opiekuńczych. Ich realizacja musi szanować wolność i godność osoby oraz uwzględnić odpowiedzialność rodziny i wspólnot społecznych za warunki jej realizacji.

Mimo że władze województwa opolskiego nad wyraz dobrze rozwinęły system opieki socjalnej, to dla zwiększenia jego możliwości należy skoncentrować się na rynkowych usługach opieki nad seniorami. Bazują one na kapitale prywatnym i skierowane są do beneficjentów nie tylko z lokalnego rynku.

Umożliwi to rozwinięcie na Opolszczyźnie segmentu gospodarki specjalizującego się w usługach opiekuńczo-medycznych dla seniorów.

W naturalny sposób stworzone zostaną nowe miejsca pracy dla lokalnych społeczności.

Opolskie może zyskać, tak jak inne województwa w Polsce, nową regionalną specjalizację w postaci „gospodarki senioralnej”. Poprzez systemy opiekuńcze integracja międzypokoleniowa będzie miała, poza dobrem społecznym, pozytywny wymiar ekonomiczny.

Opracowanie prezentuje **trzy nowatorskie rozwiązania, jak klastrer usług senioralnych, placówka opiekuńcza w zamkniętym obiekcie oraz wioska seniora, których wprowadzenie w znacznej mierze opiera się na kapitale prywatnym oraz współpracy i zaangażowaniu władz samorządowych.**

Sukces powodzenia „gospodarki senioralnej” na Opolszczyźnie, jak i w Polsce zależeć będzie od umiejętnego skoncentrowania usług opiekuńczych (np. klastrer) oraz wykorzystania przewag konkurencyjnych polegających na wysokich kwalifikacjach przy ich lepszych cenach.

Gospodarka senioralna. Nowy sektor gospodarki narodowej w Polsce

Autorzy:

Marzena Rudnicka

Prof. Aleksander Surdej

Marzena Rudnicka

Ekspert Centrum im. Adama Smitha, przedsiębiorca prywatny, właścicielka firmy Rudnicka & Consulting Doradztwo na Rynku Nieruchomości. Organizatorka konferencji oraz debat poświęconych rynkowi deweloperskiemu. Współpracuje z PZFD a wraz z Centrum im. Adama Smitha pracuje nad modelem spójnej polityki rozwoju mieszkalnictwa w Polsce. Studiowała filozofię oraz prawo. Jej pasją są podróże off-roadowe, m.in. uczestniczy w terenowych ekspedycjach po Afryce południowej. Jest autorką wystaw fotograficznych m.in. z Angoli oraz reportażu podróżniczych.

Prof. Aleksander Surdej

Ekspert Centrum im. Adama Smitha, ekonomista i socjolog, profesor i kierownik Katedry Stosunków Europejskich Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Autor prac na temat gospodarczej roli państwa, w tym min. Determinanty regulacji administracyjnoprawnych w oddziaływaniu państwa na gospodarkę, Nowoczesne państwo a gospodarka rynkowa, Analiza ekonomiczna w polityce publicznej, Ewaluacja w polityce publicznej. Badacz sektora przedsiębiorstw prywatnych i współautor pracy: Przedsiębiorstwa rodzinne wobec wyzwań sukcesji. Absolwent UEK, UJ, Johns Hopkins University. Ukończył studia doktoranckie w EUI we Florencji. Prowadził wykłady we Włoszech, Niemczech oraz Stanach Zjednoczonych oraz staże badawcze w Holandii, Finlandii, Włoszech. Komentator Dziennika Polskiego oraz TV Info Telewizji Polskiej. Jego zainteresowania to ekonomiczna analiza regulacji, analiza polityk regulacyjnych UE oraz analiza międzynarodowych polityk publicznych.

Definicje

Dla potrzeb niniejszego opracowania przygotowano następujące definicje:

„Specjalna Strefa Demograficzna” (SSD) program działań w województwie opolskim, którego celem jest zahamowanie i odwrócenie katastrofального trendu demograficznego poprzez stworzenie rodzinie, mieszkańcom i przedsiębiorcom przyjaznych warunków rozwoju.

Gospodarka senioralna to szeroko pojęty system ekonomiczny ukierunkowany na wykorzystanie potencjału osób starszych i uwzględniający ich potrzeby. W przedmiotowej pracy znaczenie gospodarki senioralnej zostało ograniczone do tej części rynku usług dla seniorów, która dotyczy opieki medycznej i pielęgnacyjnej oraz usług towa-

rzyszących w tej grupie w wymiarze komercyjnym i dotyczy Opolszczyzny. Na potrzeby przedstawionego materiału stosuje się nazwę lokalną: Gospodarka Senioralna Opolszczyzny (GSO).

Klaster Usług Senioralnych (KUS) – platforma zorganizowanego i kompleksowego systemu zarządzania usługami opiekuńczymi i towarzyszącymi dla wsparcia GSO, opisana w podrozdziale E.1.

Dom Seniora (DS) – placówka opiekuńcza w zamkniętym obiekcie przystosowanym funkcyjnie do całodobowej opieki nad seniorami, działająca w systemie komercyjnym, opisana w podrozdziale E.2.

Wioska Seniora (WS) – zespół obiektów stanowiących funkcjonalną całość mieszkaniowo-usługową przeznaczoną dla seniorów, opisany w podrozdziale E.3.

Wstęp

W ostatnich latach w całej Europie, również w Polsce, obserwujemy proces starzenia się społeczeństwa. Polega on na systematycznym wzroście liczby osób w społeczeństwie, które ukończyły 60. rok życia. Jest to spowodowane przede wszystkim spadkiem liczby urodzeń, wzrostem długości życia, a w naszym kraju również masową emigracją ludzi młodych będących w wieku produkcyjnym.

Za 23 lata w Polsce liczba osób po 75. roku życia zwiększy się o 125 proc. W tej chwili liczba osób po 75. roku życia wynosi 1,5 mln, a w 2035 r. przekroczy 4 mln. W sumie za 23 lata co czwarty Polak będzie miał powyżej 65 lat, a co czternasty – 80 lat. Liczebność w grupie 85+ za niespełna 20 lat wzrośnie, według szacunków GUS, z obecnych 520 tys. do 800 tys., a liczba osób w średnim wieku skurczy się o jedną trzecią. To „**geriatryczne tsunami**” bez radykalnej zmiany systemu organizacji opieki nad ludźmi w podeszłym wieku oraz modyfikacji jego finansowania doprowadzi do katastrofy.

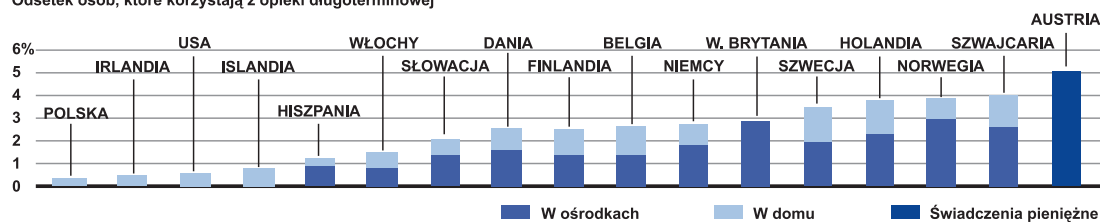
Zakładając wzrost liczby osób starszych wymagających pomocy, a także zmniejszenie się liczby osób w wieku produkcyjnym, ekonomiści przewidują lawinowy wzrost wydatków na opiekę zdrowotną. Tak duży, że może pociągnąć za sobą destabilizację

finansów publicznych. Już w styczniu tego roku agencja ratingowa Moody's ostrzegła, że jeśli państwa wysoko rozwinięte nie ukrócą tych kosztów, nie będą w stanie zapanować nad długiem. Jeśli przewidywania Eurostatu się potwierdzą, wydatki publiczne na opiekę zdrowotną mogą zwiększyć się w latach 2000-2050 z 0,7 do 2,3 punkta PKB.

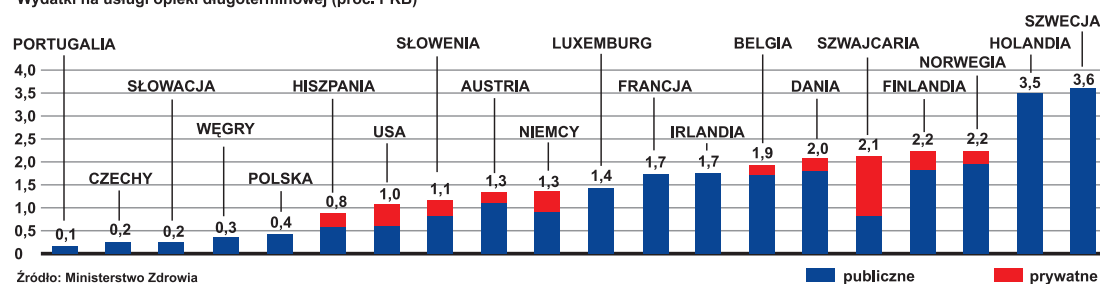
Na dofinansowanie domów pomocy społecznej, a także na dodatki i zasiłki pielęgnacyjne budżet państwa oraz samorządy wydają co roku około 11 mld zł. Na samo utrzymanie dziennych i całodobowych domów i ośrodków pomocy społecznej wydaje się w Polsce co roku blisko 5 mld zł pieniędzy publicznych. Mimo tak znacznych wydatków jest to kropla w morzu rosnących potrzeb. Na dzień dzisiejszy na liście domów pomocy społecznej wpisanych do oficjalnego rejestru widnieją 793 placówki, co oznacza, że ich liczba zmalała w ciągu ostatnich trzech lat prawie o 200 jednostek. W niektórych województwach na miejsce w domu opieki czeka się po 3-4 lata. Nieprędko się to zmieni, bo samorządom, na których spoczywa obowiązek utrzymania DPS-ów, brakuje pieniędzy. A dopłacać muszą sporo, bo środki od pensjonariuszy (od 2004 roku każdy z nich musi płacić na DPS 70 proc. swojej emerytury) pokrywają tylko niewielką część kosztów utrzymania. Z analiz ekspertów wynika, że

Wykres 1. Opieka nad seniorami na świecie

Odsetek osób, które korzystają z opieki długoterminowej

Wydatki na usługi opieki długoterminowej (proc. PKB)

Źródło: Ministerstwo Zdrowia

zaledwie 7 proc. podopiecznych pokrywa 100 proc. kosztów.

Przyczyną tak ogromnego deficytu jest mizerność polskich świadczeń emerytalnych, jak i wysokie koszty utrzymania DPS. **Średni koszt pobytu pensjonariusza w DPS wynosi od 2,6 do 4,5 tys. zł miesięcznie w zależności od regionu.** Obecnie w DPS na całym obszarze kraju pracuje 51 tys. osób, podczas gdy liczba pensjonariuszy to około 80 tys. Tak dużą liczbę załogi narzucają przepisy o pomocy społecznej. Między innymi dlatego utrzymanie jednej osoby w placówce kosztuje więcej niż zapewnienie jej stałej opieki w prywatnym obiekcie opiekuńczym.

W związku z lawinowo rosnącą grupą potrzebujących opieki seniorów muszą zostać zreformowane struktury opiekuńcze, warunki finansowania i organizacja oferty. W szczególności należy zaradzić rosnącemu zapotrzebowaniu na wykwalifikowanych pracowników, ponieważ struktury rodzinne – mniej liczne i bardziej niestabilne – coraz częściej nie pozwalają na wykorzystanie sto-

sunków rodzinnych opartych na solidarności. Sukces proponowanych w niniejszym materiale narzędzi również uzależniony jest od dostępu do wykwalifikowanej kadry.

Poza oczywistą przyczyną konieczności organizowania „nowej jakości” opieki dla osób starszych wynikającą z przedstawionych liczb należy uwzględnić przemianę obyczajową, która na naszych oczach zachodzi od wielu lat m.in. w Niemczech, Wielkiej Brytanii czy USA, a w Polsce jest już poważnie zauważalna. Międzypokoleniowe więzi polskich rodzin rozluźniane są nie tylko w powodu „globalnych obyczajów”, ale również w wyniku migracji dzieci za pracą na terenie kraju a w niektórych regionach, w szczególności na Opolszczyźnie, dorosłe dzieci nie mogą opiekować się rodzicami z powodu czasowego lub stałego przebywania za granicą w celach zarobkowych. To „sieroctwo seniorów” jest coraz częściej podnoszonym problemem regionu opolskiego, co potwierdziły wywiady autora tego opracowania z przedstawicielami władz samorządowych.

W Polsce brakuje nie tylko DPS-ów, ale także systemu prywatnych placówek opiekuńczych. Lukę na rynku próbują wypełniać przedsiębiorcy, którzy otwierają pierwsze niepubliczne placówki. W województwie warmińsko-mazurskim zarejestrowanych jest ich 9, a w mazowieckim są już 44 takie miejsca. Ceny i jakość świadczonych przez nie usług jest różna, **w najtańszych za pobyt płaci się ok. 1,5 tys. zł miesięcznie, w najdroższych 3 – 5 tys. zł.**

Państwowe domy opieki są drogie, a ich koszt w zależności od miejsca sięga nawet, jak w przypadku Warszawy, 5 tys. złotych. Ustawa o opiece społecznej mówi, że jeśli tylko senior ma rodzinę – np. dzieci – to one muszą pokryć pełny koszt pobytu. Dopiero jeśli wykażą one, że nie mają dochodów, wkracza **państwo**, finansując pobyt. Te ośrodki zresztą niechętnie przyjmują pensjonariuszy na krótkie pobyty, więc nie mogą służyć jako wsparcie dla potrzebujących wytnienia.

Na dowód tego, że Polska zaczyna być postrzegana jako atrakcyjny rynek usług dla zagranicznych, a w szczególności niemieckich seniorów, można przytoczyć reportaż agencji Bloomberg, który ukazał się we wrześniu tego roku i został opublikowany przez wiele tytułów takich jak „Polityka”, Bankier.pl pod tytułem „Niemcy eksportują babcię do Polski”. Bloomberg relacjonuje los Sonji Miskulin, Niemki cierpiącej na demencję, która swoje 94. urodziny świętowała w polskim domu opieki. Córnica staruszki zachęca do wysyłania swoich bliskich do Polski z uwagi na lepszy poziom życia i opieki w przystępniejszej cenie.

Agencja podkreśla, że pani Miskulin dołączyła do kontrowersyjnego ruchu emigrantów, którzy są mieszkańcami domów opieki. Rynek

takich usług może rosnąć, bo w marcowej ankiecie przeprowadzonej przez TNS Emnid, jedną z największych firm ankierskich w Niemczech, jeden na pięciu obywateli Niemiec stwierdził, że mógłby rozważyć wyjazd do zagranicznego domu opieki. Niemieckie ubezpieczenie płaci, 1550 euro miesięcznie obywatelom, którzy potrzebują opieki najwyższego stopnia, ale to nawet nie połowa przeciętnych **kosztów takiej opieki w Niemczech**, które wynoszą 3250 euro. Bloomberg podaje, że polskie domy opieki oferują podobny lub nawet lepszy standard za 1200 euro miesięcznie. Niemiecki rząd za opiekę za granicą wypłaca wprawdzie mniej, bo tylko 700 euro, ale razem z pieniędzmi z emerytury pozwala to starszym osobom zapewnić sobie miejsce w polskim domu opieki. Ośrodek w Szklarskiej Porębie, w którym przebywa pani Miskulin, został pomysłany jako miejsce dla bogatszych ludzi, a rezydentka płaci 1200 euro miesięcznie.

Z danych przedstawionych przez Bloomberg wynika, że niemieckie społeczeństwo ma zupełnie inny styl przeżywania starości niż polskie – **31,6 proc. osób starszych w Polsce żyje wspólnie ze swoimi dorosłymi dziećmi, a w Niemczech odsetek ten wynosi zaledwie 8,4 proc.**

Polska niebawem podąży w statystykach za Niemcami z dwóch powodów. W dużych miastach styl życia młodych ludzi nie odbiega znacząco od zachodniego, a międzypokoleniowe więzi rodzinne słabną, a w mniejszych miastach i wsiach niektórych regionów kraju, takich jak Opolszczyzna czy Warmińsko-Mazurskie lub Śląskie wiele dzieci, które mogłyby zająć się swoimi rodzicami, nie ma na miejscu, gdyż pracują i mieszkają za granicą.

Nowy biznes w Polsce

Nowa gałąź biznesu polegająca na prywatnych usługach opiekuńczych od lat kwitnie w takich krajach jak USA, Niemcy, Austria, Dania. W Polsce również widoczne jest zainteresowanie tym biznesem i jego pierwsze udane próby implementacji w życie.

W domy opieki dla osób w podeszłym wieku zaczęły inwestować duże, znane firmy, takie jak Luxmed czy KGHM. W polską branżę weszli także zagraniczni inwestorzy, wśród nich Anderson Holding, pierwsza u nas zachodnia sieć domów dla seniorów. Chce do 2020 r. zainwestować 80 mln euro, by stworzyć nawet 40 placówek.

Na początku zeszłej dekady znaleźli się w Polsce pierwsi przedsiębiorcy, którzy uznali, że ośrodki opieki nad ludźmi w podeszłym wieku to luka i szansa. Dostrzegli miejsce na prywatne domy seniorów o podwyższonym standardzie (z salkami i sprzętem do ćwiczeń oraz rehabilitacji, apartamentami i jednoosobowymi pokojami, wyposażonymi w łazienki, telewizory, telefony, systemy przywoławcze itd.), z profesjonalną kadrą, budowane od podstaw.

Do niedawna takie domy można było u nas policzyć na palcach obu rąk. Większość prywatnych ośrodków opieki dla starszych osób mieściła się w zaadaptowanych na ten

cel willach. Właściciele tych ośrodków oferowali niewygórowane ceny – do 2,5 tys. zł za miesięczny pobyt i na ogół dość niski standard usług. W wielu przypadkach oznaczało to jedną łazienkę na piętro, po 3–4 osoby w pokoju, brak windy. Klientów nie brakowało, bo do państwowych ośrodków na wolne miejsce czekało się po kilka lat.

Ostatnie trzy lata przyniosły przełom. Powstało kilkadziesiąt nowych domów seniora o podwyższonym standardzie i ciągle buduje się dziesiątki kolejnych. Na niektóre zaadaptowano pałace, pensjonaty, hotele czy apartamentowce. Ceny za pobyt zaczynają się w nich od 2,5–3 tys. zł za miesiąc i dochodzą do 6–8 tys. zł.

Do budowy prywatnych domów seniorów, a nawet całych osiedli, zabierają się też deweloperzy, którzy dotychczas budowali mieszkania. Na podobne inwestycje stawia spółka giełdowa Serenity, która planuje wybudować 30 eleganckich domów dla seniorów. Udziałowcami są m.in. TFI Allianz i brat Romana Karkosika – Mirosław. Ale żeby ich inwestycje zaczęły przynosić zyski, muszą przeforsować zmiany w przepisach, aby prowadzenie tego typu placówek było łatwiejsze i tańsze, a więc szerzej dostępne.

Wśród inwestorów utrwała się opinia, iż w Polsce będzie to wkrótce świetny biznes. Polacy wraz z rosnącym stopniem zamożno-

Gospodarka senioralna. Nowy sektor gospodarki narodowej w Polsce

ści upodabniają się do społeczeństw zachodnich, gdzie kilka procent emerytów przenosi się na starość do prywatnych ośrodków dla seniorów.

Zmienia się też model społeczny. Tradycyjna wielopokoleniowa rodzina, zwłaszcza w miastach, odchodzi w niebyt. Zapracowane dzieci chętnie dopłacą do emerytur rodziców, by zapewnić im dobrą opiekę. Z drugiej strony urodzeni w czasie wyżu z lat 50. ubiegłego wieku, nie chcą być zdani na opiekę swoich dzieci.

Biznes widzi jeszcze jedną kategorię – rodzice setek tysięcy Polaków, którzy w ostatnich latach wyemigrowali na Zachód.

Od pewnego czasu rynkiem w Polsce coraz bardziej interesują się także inwestorzy instytucjonalni, fundusze inwestycyjne. W 2010 r. największa w Polsce sieć prywatnych przychodni medycznych Luxmed (należąca do funduszu private equity Mid Europa Partners, który w marcu wystawił firmę na sprzedaż) KUSiła jeden z największych prywatnych domów opieki w Polsce – Tabita w Konstancinie.

W listopadzie zeszłego roku w Chorzowie został otwarty prywatny dom dla seniorów Asto, na 160 miejsc. Jego udziałowcami są

krakowski fundusz inwestycyjny Satus, firma deweloperska BIK Zarządzanie oraz medyczna spółka SILMED. Kolejny wielki i luksusowy dom seniora powstaje w podwarszawskim Sulejówku – inwestorem jest spółka Warmus Investment, z kapitałem australijskim, działająca dotąd w branży hotelarskiej i deweloperskiej. Następny duży gracz zainteresowany tym rynkiem to spółka Interferie z grupy KGHM, która planuje budować swoje ośrodki przy uzdrowiskach należących do KGHM TFI. Wiosną tego roku szwajcarski fundusz inwestycyjny Ratikon AG KUSił większość udziałowców w spółce Serenity, która zamierza stworzyć w Polsce całą sieć prywatnych domów seniora i ma już działki pod budowę trzech pierwszych.

Na polski rynek weszła już zachodnia sieć domów seniora – Anderson Holding, która ma w Niemczech kilkadziesiąt takich placówek dla 2400 osób. W Polsce chce do 2020 r. zainwestować 80 mln euro, by stworzyć nawet 40 placówek.

Jak wynika z przytoczonych przykładów, branża Silver Economy na terenie naszego kraju nie pozostaje jedynie w fazie założeń, ale z powodzeniem wplata się w istniejącą tkankę gospodarki krajowej.

Opis proponowanych narzędzi

Klaster Usług Senioralnych (KUS)

Klaster usług senioralnych powinien stać się narzędziem służącym budowaniu i stworzeniu pełnej oferty usług zdrowotnych, opiekuńczych i osobistych dla miejscowych i przyjezdnych seniorów.

Cele

Poprzez powołanie klastra zwiększa się szanse na uzyskanie następujących pozytywnych efektów:

- Ułatwienie pojawienia się podmiotów świadczących usługi dla seniorów finansowane w przeważającej mierze ze środków własnych seniorów i ich rodzin.
- Przewyciężenie problemu „pułapki koordynacyjnej”, której istota polega na tym, że warunkiem biznesowej opłacalności pewnych działań jest równoczesne zaistnienie innych podmiotów i działań biznesowych.
- Poszerzenie wyboru usług i świadczeńodawców ważnych dla jakości życia seniorów.

Wykres 2. Klaster: Pojęcie i definicja

Wprowadzenie pojęcia klastra i wskazanie jego względnych zalet jest przypisywane Michaelowi Porterowi. Porter zaproponował następującą definicję klastra. (On Competition, 1998): Geograficzna koncepcja powiązanych firm i jednostek, wyspecjalizowanych dostawców, usługodawców i firm powiązanych w gałęziach i stowarzyszonych instytucjach, które nie tylko konkurują, ale i współpracują.

Christian Kotela do definicji Portera dodał aspekt współzależności (The Development the cluster concept. 2003) Klastrami są grupy firm i instytucji, które są ulokowane na danym obszarze i są wzajemnie powiązane z produkcji i dostarczaniu dóbr

Struktura zarządzania i finansowania KUS

Promowanie przez KE inicjatyw klastrowych zaowocowało wieloma publikacjami wyjaśniającymi sposoby tworzenia klastra.

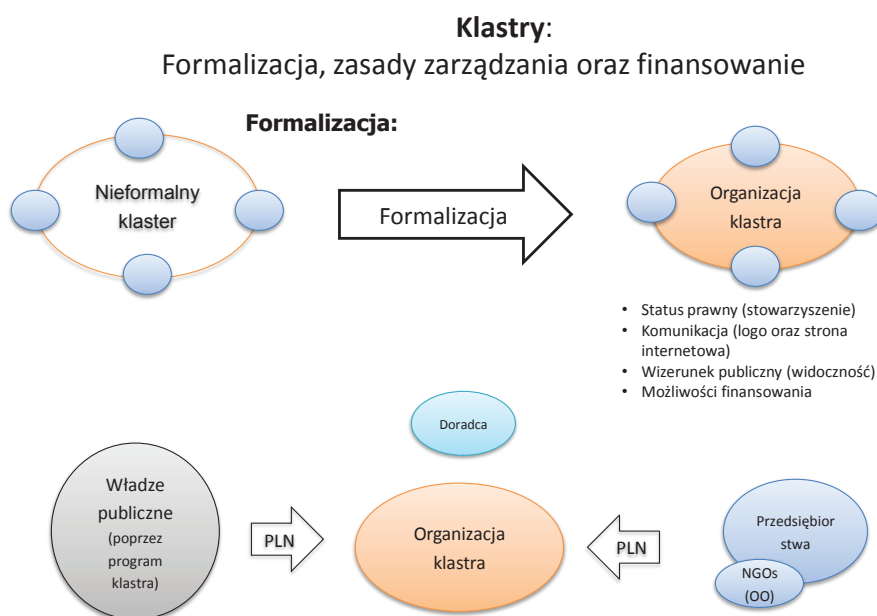
Struktura zarządzania polskimi inicjatywami klastrowymi jest zazwyczaj wypadkową sposobu powstania klastra oraz sposobu jego finansowania. Stąd też wyróżnić można trzy typy zarządzania i finansowania inicjatyw klastrowych, które w kolejnych latach począwszy od około roku 2000 rozwijały się w Polsce:

- Inicjatywy klastrowe tworzone oddolnie, najczęściej silnie zorientowane biznesowo, finansowane pierwotnie środkami własnymi uczestników lub sponsorów. Najczęściej przybierają formę organizacyjną stowarzyszenia, fundacji lub spółki prawa handlowego.
- Inicjatywy klastrowe tworzone na bazie projektów współfinansowanych ze

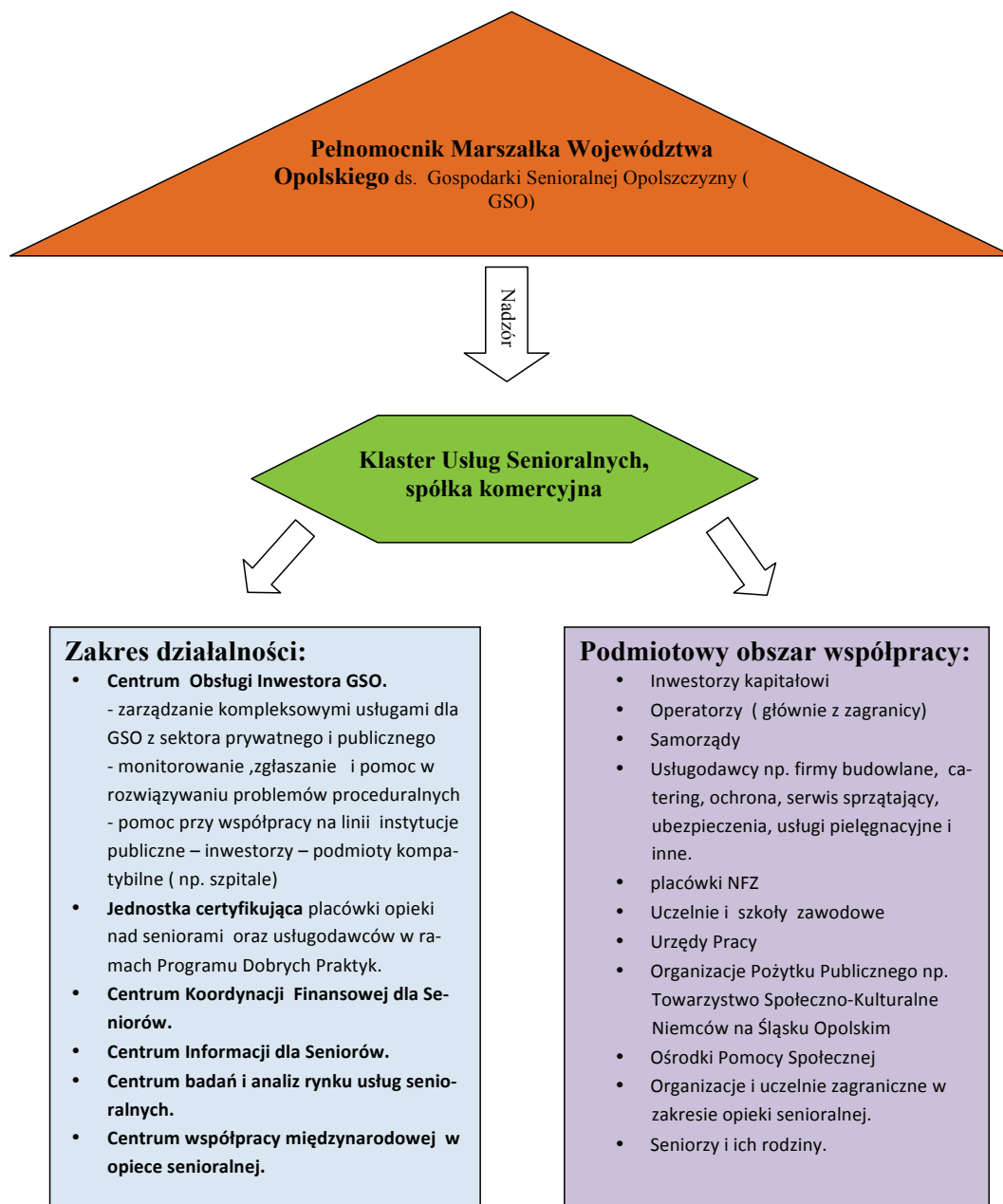
środków funduszy strukturalnych. Inicjatywy tego typu rozwijają się na bazie umów o współpracy lub konsorcjów projektowych. W niektórych przypadkach współpraca może zostać sformalizowana w postaci utworzenia stowarzyszenia lub fundacji. W wielu przypadkach tego rodzaju instytucje otoczenia biznesu, uczelnie wyższe lub instytuty sektora badawczo-rozwojowego biorą na siebie rolę inspirowatora i koordynatora takiej inicjatywy klastrowej.

- Inicjatywy klastrowe tworzone oddolnie w wyniku rosnącego zainteresowania przedsiębiorstw nowymi formami współpracy, najczęściej wokół nowopowstałych parków przemysłowych i parków technologicznych, przy ich aktywnym udziale.

Wykres 3. Struktura zarządzania i finansowania KUS

Wykres 4. Schemat funkcjonalny dla Klastra Usług Opiekuńczych GSO.

Placówka opiekuńcza w zamkniętym obiekcie

Placówki mieszkalne dla osób starszych składają się najczęściej z pewnej liczby samodzielnych, najczęściej jedno- i dwupokojowych mieszkań, zlokalizowanych w jednym budynku lub w ich zespole. Wszystkie mieszkania posiadają połączenie telefoniczne z dyżurującą pielęgniarką. Mieszkańcy mogą korzystać także z systematycznej opie-

ki lekarskiej oraz mają możliwość zlecenia pracownikom zatrudnionym w takim domu wykonanie różnych czynności, np. robienie zakupów, sprząatanie. Nie jest możliwe bezpośrednie przeniesienie na grunt krajowy wzorów amerykańskich, brytyjskich, austriackich czy niemieckich placówek pobytowych.

Wioska seniora Sun City i Sun City West, Arizona, Stany Zjednoczone

Źródło: www.maps.google.pl

Sun City położone w stanie Arizona w Stanach Zjednoczonych było pierwszą próbą stworzenia wioski seniora na świecie, które z czasem rozrosło się do osiedla, a nawet miasta. Obecnie wspólnotę (Sun City i Sun

City West) zamieszkuje ponad 60000 mieszkańców (z czego 99% ma 45 i więcej lat). Dom mogą KUSić jedynie osoby mające 55 i więcej lat. Seniorzy mogą wybierać spośród różnych typów domów:

- domy jednorodzinne o powierzchniach od 85 m² do ponad 300 m² oraz cenach od 107 000 dolarów do ponad 650 000 dolarów
- bliźniaki o powierzchniach od 110 m² do 185 m² i cenach od 85 000 dolarów do 200 000 dolarów
- apartamenty z ogrodem o powierzchni od 65 m² do 125 m² i cenach od 60 000 dolarów do 120 000 dolarów

Na terenie miasta znajduje się wiele ośrodków rekreacji i atrakcji przeznaczonych dla seniorów. Ośrodki oferują między innymi: baseny, tory do gry w kręgle, korty tenisowe, stoły bilardowe, sale do fitnessu i jogi, stolarnie i wiele innych. Ponadto na

terenie miasteczka znajduje się 7 pól golfowych, wiele klubów oraz szkółek golfowych, jednostka straży pożarnej, szpital, wiele centrów medycznych, muzeum, parki, restauracje, kościoły, kasyna, centra handlowe. Sun City posiada nawet swoje własne programy radiowe i telewizyjne.

Na terenie Sun City działa również wiele ośrodków dla osób wymagających stałej opieki medycznej (koszt pobytu w takim ośrodku zaczyna się od 2000 dolarów miesięcznie)

Źródło:

<http://www.suncityaz.org/>

<http://www.suncitywest.org/>

Rekomendacje oraz konieczne warunki do wprowadzenia proponowanych narzędzi

Pełnomocnik marszałka ds. GSO

Wprowadzenie w życie założeń Silver Economy Opole wymaga spójnego działania wielu podmiotów z różnych obszarów. Wskazane jest powołanie Pełnomocnika Marszałka ds. GSO, aby

Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego mógł nadawać kierunek działaniom zarówno promującym GSO jak również operacyjnym prowadzącym do powstawania nowych miejsc aktywności biznesowej w ramach GSO.

Klaster Usług Senioralnych

Jednostka organizacyjna działająca pod nadzorem Pełnomocnika Marszałka ds. GSO powołana dla celów koordynacji i realizacji programu promocji i wdrażania GSO. Powołanie KUS wydaje się niezbędnym ogniwem łączącym różnorodne obszary zadań i usług. KUS nie powinien być jednostką budżetową stanowiącą synapsę Urzędu Marszałkowskiego, a stanowić powinien niezależny podmiot gospodarczy, oparty w znacznej mierze na wolnorynkowych regułach działania.

Klaster usług senioralnych stanowi niezbędny fundament do budowania aktywności biznesowej w obszarze gospodarki senioralnej. Jest propozycją zintegrowanego źródła usług, wiedzy, kontaktów, wsparcia merytorycznego i logistycznego dla inwestorów, operatorów, placówek medycznych, samorządów lokalnych oraz seniorów. Bez takiego narzędzia na lokalnym rynku trudno wyobrazić sobie płynny i planowy rozwój gospodarki senioralnej.

Współpraca z NFZ

Proste i nieprzeregulowane zasady kontaktowania usług w NFZ

Tworzenie nowych placówek, w nadziei że uzyskają one kontrakt z NFZ wymaga uzyskania WIARYGODNYCH informacji o intencjach regionalnego NFZ i wysokiego prawdopodobieństwa, że zamierzenia NFZ będą konsekwentnie realizowane. Oznacza to, że inwestujący przedsiębiorca powinien uzyskać wsparcie osób i podmiotów (poza spełnieniem kryteriów NFZ), które diagnozują potrzeby regionu i mogą wpływać na decyzje NFZ.

Każdy potencjalny inwestor wie, że uzupełniając swoją ofertę o pobyty i usługi medyczne finansowane przez NFZ, czyli takie, za

które pensjonariusze nie muszą płacić wielokrotnie, zwiększa szansę sukcesu ekonomicznego. Ponadto mogą przeznaczyć część swego ośrodka na oddział rehabilitacyjny lub tzw. zakład opiekuńczo-leczniczy, do którego kierowani są pacjenci szpitali, wymagający rekonwalescencji, co zdywersyfikuje ryzyko pozyskiwania klientów. Przykładowo w należącej do Luxmedu placówce dla seniorów Tabita dużą część kosztów pokrywają stałe wpływy z kontraktu z NFZ. Na wolne miejsce w Tabicie czeka się miesiącami, mimo że seniorzy płacą za miesięczny pobyt z programem rehabilitacyjnym aż 7,5 tys. złotych.

Zmiana sposobu wyceny medycznych świadczeń geriatrycznych w kontraktach z NFZ

W obecnym systemie szpitalom nie opłaca się utrzymywanie łóżek geriatrycznych oraz nieekonomiczne jest powoływanie prywatnych szpitali geriatrycznych z tego samego powodu. Niedoszacowanie procedur geriatrycznych sięga obecnie 30 proc. W konsekwencji tego brak wystarczającej liczby geriatrów i oddziałów geriatrycznych jest w Polsce dużym proble-

mem. Jak podaje prof. Tomasz Grodzicki, krajowy konsultant w dziedzinie geriatry, na terenie całego kraju mamy zaledwie 684 łóżka na oddziałach geriatrycznych, a zgodnie z unijnymi standardami powinno ich być co najmniej 7 tys.

Wystarczająca liczba łóżek geriatrycznych w regionie zwiększyłaby szansę na wdrożenie GSO.

Kształcenie zawodowe

Kształcenie zawodowe ukierunkowane na opiekę medyczną i pielęgnacyjną nad osobami starszymi powinno być traktowane jako szansa rozwoju dla istniejących na terenie Opolszczyzny szkół zawodowych i wyższych.

Według krajowego konsultanta, potrzeby krajowe sięgają 1,2 tys. specjalistów w dziedzinie geriatry, więc przy obecnym tempie kształcenia jesteśmy w stanie osiągnąć ten wynik za prawie 50 lat.

Kiedy tworzone zwały medycyny rodzinnej, otwarto przed lekarzami tzw. krótką ścieżkę i w ciągu 2–3 lat przeszkolono 200 osób. Teraz również lekarzy pracujących już w podstawowej opiece zdrowotnej lub na oddziałach interny można przeszkolić w zakresie samej geriatry w ciągu kilku miesięcy. Oni nie potrzebują pełnego kursu specjalizacyjnego, który trwa dwa lata.

Kolejną grupą zawodową, którą należałoby przygotować do pracy to opieka pielęgnarska oraz pielęgnacyjna wraz ze stanowiskami pomocniczymi.

Dodatkowo należy zadbać o odpowiednią liczbę rehabilitantów oraz psychologów i psychogeriatrów oraz dietetyków i diabetologów przygotowanych do pracy ze starszymi ludźmi. Z uwagi na charakter regionu i duże prawdopodobieństwo świadczenia usług dla niemieckich obywateli warto przewidzieć w systemie kształcenia zawodowego naukę języka niemieckiego o profilu zawodowym, o którym mowa w tym miejscu.

Jeżeli Opolszczyzna będzie dysponowała zasobami przygotowanych do zawodu w obszarze GSO ludźmi, może znaleźć się w czołówce miejsc do lokowania tego biznesu w naszym kraju.

Rzecznik Praw Seniora¹

Unia Europejska, a wcześniej Wspólnota Europejska, jest z mocy zobowiązań traktatowych zobligowana do zapewnienia regulacji prawnych dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Prawo do równego traktowania oraz ochrona przed dyskryminacją ze względu na wiek

znalazły odbicie w licznych umowach międzynarodowych z zakresu praw ochrony człowieka.

Gdyby UMWO był inicjatorem powołania takiej instytucji, zwróciłby na siebie pozytywną uwagę społeczną i dodatkowe zaufanie zagranicznych inwestorów.

¹ ze względów budżetowych mógłby działać przy Rzeczniku Praw Pacjenta, tworząc stanowisko **Rzecznika Praw Pacjenta i Seniora**

Program Dobrych Praktyk²

Jeśli dana placówka opiekuńcza posiada kontrakt z NFZ, to podlega ścisłej merytorycznej (jakość świadczeń medycznych) i finansowej kontroli ze strony NFZ. Zauważyć należy, że ramy kontrolne zacieśniają się wraz ze wzrostem znaczenia komponenty medycznej, lecz teoretycznie obecne są również, gdy pobyt jest jedynie ogólną opieką lub pobytem rehabilitacyjnym.

Brakuje jednakże kontroli jakości świadczonych usług opiekuńczych nie w pojęciu medycznym czy finansowym, ale takich jak

sposób traktowania seniorów, czystość, ergonomia wnętrz, aktywizacja czasu. Organ taki może być powołany przy KUO i wyłoniony jedynie funkcyjnie z tego organizmu, nie tworząc specjalnie dodatkowych kosztów. Powinna powstać Karta Dobrych Praktyk oraz przygotowane na potrzeby regionu standardy w celu certyfikowania i klasyfikowania punktów opieki nad osobami starszymi. **Przygotowanie i nagłośnienie Programu Dobrych Praktyk wyłoni region jako wiarygodnego i pożądanego partnera dla GSO.**

Centrum Informacji i Koordynacji Finansowej dla Seniorów³

Mimo zróżnicowania cen za pobyt w prywatnych placówkach opiekuńczych nie wszystkich na nie stać. Wśród polskich seniorów bardzo powoli zmienia się świadomość zarządzania majątkiem polegająca na szukaniu elastycznych rozwiązań mających na celu samodzielne zabezpieczenie swoich potrzeb materialnych. Niespotykane w skali Europy przywiązanie do własności nie pozwala czasem na zauważenie nawet a już na pewno nie rozwiązania problemu braku finansów na opiekę z wykorzystaniem nieruchomości, w której taki senior mieszka.

Sprzedaż nieruchomości – wydawać by się mogło, że to najprostsza forma uwolnie-

nia kapitału, jednakże w przypadku schorowanych osób lub cierpiących na poważne choroby sam proces sprzedaży (długotrwały na obecnym rynku) oraz późniejsze zarządzanie majątkiem bez pomocy osób trzecich jest raczej niemożliwy, a jeśli nawet taka pomoc nastąpi, obarczona jest ryzykiem szybkiej utraty majątku poprzez przejęcie go przez te osoby i pozostawienie seniora w jeszcze gorszych warunkach niż dotychczasowe.

Umowa dożywocia – zgodnie z obecnym prawem jest tzw. modelem sprzedażowym opartym na konstrukcji umowy dożywocia uregulowaną przepisami ustawy

² (powinien działać przy KUO)

³ (działające przy KUO)

z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny – Senior w zamian za zbycie nieruchomości otrzymuje dożywotnią rentę. Nie jest to jednak przepis gwarantujący pełne bezpieczeństwo jego beneficjentom i poza kręgami rodzinnymi rzadko wykorzystywany.

Wynajem mieszkania – kolejnym rozwiązaniem na znalezienie dodatkowych funduszy do dopłaty za pobyt seniora w placówce może być wynajem jego mieszkania na wolnym rynku. Niesie to jednak pewne ryzyko, poza ewentualnym zniszczeniem, związane z przepisami Ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego z 21 czerwca 2001 roku. Do czasu nowelizacji ustawy uwalniającej rynek najmu ta forma czerpania dochodów jest nadal ryzykowna.

Odwrócony kredyt hipoteczny – ta popularna w USA czy Wielkiej Brytanii usługa opiera się na przekazaniu mieszkania instytucji finansowej w zamian za dożywotnie prawo jego zamieszkiwania oraz dożywotnią rentę. W Polsce trwają prace nad uchwaleniem Ustawy o odwróconym kredycie hipotecznym.

- Różnica pomiędzy umową dożywocia a umową odwróconego kredytu hipotecznego polega przede wszystkim na momencie przeniesienia prawa do nieruchomości na świadczeniodawcę oraz na sposobie zabezpieczenia interesów spadkobierców beneficjenta. W przypadku umowy dożywocia świadczeniodawca nabywa prawo do nieruchomości z chwilą zawarcia umowy. Dla spadkobierców beneficjenta takiej umowy oznacza to całkowitą utratę prawa do nieruchomości.

Umowa odwróconego kredytu hipotecznego charakteryzuje się natomiast tym, że prawo

do nieruchomości zostaje przeniesione na instytucję kredytującą dopiero po śmierci kredytobiorcy. Po śmierci beneficjenta jego spadkobiercy mogą podjąć decyzję o dokonaniu spłaty kredytu i zachowaniu prawa do nieruchomości lub o przeniesieniu prawa do nieruchomości na instytucję kredytującą. Jednocześnie nawet w przypadku przeniesienia prawa do nieruchomości na instytucję kredytującą spadkobiercom jest przekazywana kwota różnicy pomiędzy wartością roszczenia instytucji kredytującej a wartością nieruchomości, o ile różnica ta jest dodatnia. **Uchwalenie ustawy umożliwi wprowadzenie na polski rynek nowej usługi finansowej, dzięki której osoby posiadające prawa do nieruchomości, a w szczególności osoby starsze, uzyskają dostęp do dodatkowego źródła długoterminowego finansowania.** Ustawa nie wprowadza przy tym granicy wieku kredytobiorcy, z którą kredytobiorca będzie uprawniony do uzyskania odwróconego kredytu hipotecznego.

Powyżej przedstawiono przykładowe narzędzia do rozwiązania problemów dodatkowych źródeł finansowania dla seniorów. Aby mogły być one wykorzystywane, potrzebna jest przede wszystkim świadomość ich istnienia oraz umiejętność ich użycia. Powołanie Centrum Informacji i Koordynacji Finansowej dla Seniorów działającego przy KUO może się przyczynić do wzrostu liczby potencjalnych klientów GSO.

Zakres kompetencji Centrum Informacji i Koordynacji Finansowej dla Seniorów:

- Pomoc w zarządzaniu majątkiem seniora i uświadamianie go o możliwościach wyboru zróżnicowanych form pomocy i opieki.

- Doradztwo podatkowe w obszarze wsparcia źródeł finansowania
- Obsługa Prawna (przykładowo sporządzanie umów darowizn, testamentu itp.)
- Obsługa administracyjna – uświadamianie i pomoc w organizowaniu należnych

Seniorowi świadczeń zarówno od Samorządów jak i NFZ oraz innych instytucji (dopłaty do czynszu mieszkaniowego, ulgi na bilety komunikacji miejskiej, zwolnienia z niektórych opłat uzyskiwane jako przywilej wynikający z wieku).

Centrum Informacji GSO⁴

Zakres działania Centrum Informacji GSO powinien mieć charakter ogólnoinformacyjny, jednakże koordynujący wszystkie obszary z dziedziny regionalnej opieki nad seniorami. Potrzebę istnienia takiego Centrum widzą sami seniorzy, o czym mówi raport z badania "Opolscy seniorzy 2013 Aktywizacja

społeczna i zawodowa osób w wieku powyżej 50. roku życia" przeprowadzonego przez firmę CTC Polska Sp. z o.o. w br. na terenie województwa opolskiego. W raporcie tym beneficjenci wskazali wadliwy przepływ lub jego brak, jeśli chodzi o informacje o dostępnych formach wsparcia dla osób starszych.

Zmiana sposobu nabywania nieruchomości od samorządów terytorialnych w celu zagospodarowania ich na GSO

Obowiązująca Ustawa o gospodarce nieruchomościami z 21 sierpnia 1997 skutecznie blokuje możliwość preferencyjnego zbywania nieruchomości będących w zasobach samorządów, które kwalifikują się do zagospodarowania na placówki w ramach GSO.

Wymagane jest postulowanie o zmianę zapisów przytoczonej ustawy w taki sposób, aby jednostki samorządów terytorialnych mogły być partnerem w tworzeniu nowych punktów biznesu GSO, a nie jedynie sprzedawcą nieruchomości.

4 (powinno działać przy KUO)

Przewidywane skutki wprowadzenia proponowanych rozwiązań

Wprowadzenie

w życie założeń Silver Economy Opole przyniesie spektakularne korzyści dla regionu. Jako najważniejsze należy wymienić:

1. Stworzenie nowej gałęzi lokalnej gospodarki służącej zaspokojeniu potrzeb seniora.
2. Utworzenie nowych miejsc pracy w zakresie usług opiekuńczych i towarzyszących.
3. Przygotowanie warunków do imigracji osób z uprawnieniami emerytalnymi zdobytych za granicą.
4. Wprowadzenie w skali kraju nowej jakości opieki nad seniorami.
5. Przygotowanie szerokiej, ogólnodostępnej i zintegrowanej oferty usług dla seniorów oraz podmiotów towarzyszących temu sektorowi poprzez powołanie Kłustra Usług Senioralnych, platformy zorganizowanego i kompleksowego systemu zarządzania usługami opiekuńczymi i towarzyszącymi.

Dzięki zaproszeniu europejskich seniorów na Opolszczyznę nastąpi odwrócenie niebezpiecznego kierunku przepływu zasobów ludzkich i finansowych. Naturalnym efektem „gospodarki senioralnej” w komercyjnym wymiarze będzie praca dla opolan w ich własnym środowisku.

Bibliografia

- *Opolscy seniorzy 2013. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób w wieku powyżej 50. roku życia*, Maciej Kalski, Anna Śliz, Krzysztof Wrana, CTC Polska Sp. z o.o. Opole 2013.
- Projekt Ustawy o odwróconym kredycie hipotecznym.
- Ustawa o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego z dnia 21 czerwca 2001 r.
- Elementy systemu zabezpieczenia społecznego w warunkach społecznej gospodarki rynkowej – przykład Republiki Federalnej Niemiec, Stowarzyszenie Nauk i Kształtowania Stosunków Ubezpieczeniowych (GVG), 1994.
- P. Błędowski, *Pomoc społeczna i opieka nad osobami starszymi w RFN*, Interart, Warszawa 1996.
- J. Krzyszkowski, *Dylematy polityki społecznej i pomocy społecznej w Wielkiej Brytanii*, „Polityka Społeczna” nr 1 z 1997 r.
- W. Anioł, *Europejska polityka społeczna - podejście teoretyczne*, „Polityka Społeczna”, nr 2/2010.
- *Wyzwania Małopolski w kontekście starzenia się społeczeństwa. Podejście strategiczne*, Departament Polityki Regionalnej UMWM Kraków 2010 r.
- „Silver Economy” in Germany – More Than Only the „Economic Factor: Old Age”- Rolf G. Heinze, Gerhard Naegele.
- *Aktywność osób starszych i solidarność międzypokoleniowa*, Statystyczny portret Unii Europejskiej 2012, Edycja 2012, EURO-STAT, Tłumaczenie na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

ZASADY CENTRUM IM. ADAMA SMITHA

- ✂ Źródłem bogactwa narodów jest praca. *Adam Smith*
- ✂ Bóg, który dał nam życie, dał nam wolność. *Tomasz Jefferson*
- ✂ Wolność jest najtańszą, najskuteczniejszą i najlepszą sztuką rządzenia i gospodarowania. *Ferdynand Zweig*
- ✂ Wolność jest ochroną przed kontrolowaniem nas przez innych. Wymaga więc samokontroli, a przy tym poddania się wpływowi religijnym i duchowym: edukacji, wiedzy, pomyślności. Wolność staje się w większym stopniu kwestią moralności niż polityki. *Lord Acton*
- ✂ Rząd mądry i oszczędny, który nie pozwoli ludziom krzywdzić się wzajemnie, który pozostawi im swobodę rozwoju gospodarczego i doskonalenia się, który nie odbierze pracującym od ust chleba zapracowanego przez nich – oto definicja dobrego rządu, którego nam potrzeba, by szczęście było pełne. *Tomasz Jefferson*
- ✂ Władza która nie istnieje dla wolności nie jest władzą tylko przemocą. *Lord Acton*
- ✂ Żaden człowiek nie ma więc prawa nie tylko zabierać cudzej pracy czy jej owoców, ale nawet dowolnie określać jej wartości. *Mirosław Dzielski*
- ✂ Etyka stanowi jak najpoważniejszy czynnik ekonomiczny, często rozstrzygający. *Feliks Konieczny*
- ✂ Gospodarka jest fenomenem społecznym, nie fizycznym. Gdyby politycy i ekonomiści przyjęli to do wiadomości, musieliby porzucić marzenia o możliwości pozytywnego wpływu na zjawiska gospodarcze. *Krzysztof Dzierżawski*
- ✂ Ekonomista z Chicago uczy się jak funkcjonuje gospodarka, a nie jak ma być sterowana. *James M. Buchanan*
- ✂ Niczyje życie ani mienie nie może być bezpieczne, kiedy obraduje parlament. *Alexis de Tocqueville*
- ✂ W Polsce władza wkracza w życie gospodarcze bezustannie i na każdym kroku. Polska ponosi dzięki temu straty, sięgające zawrotnych sum, z roku na rok, co dzień, co godzina. Bez przerwy płynie około nas strumień bogactwa. *Adam Heydel*
- ✂ Nie ma dobrych podatków, są tylko mniej złe. *Jan Baptysta Say*
- ✂ Z jedynego systemu nie wydobydziemy się długo: ze słonecznego. *Stanisław Jerzy Lec*

ISBN 978-83-86885-90-9

90000 >

9 788386 885909

